

تعامل هم افزای قدرت نرم با دیپلماسی عمومی در برابر جنگ نرم

مسعود جعفری نژاد^۱ - افسانه خسروی^۲ - محمد نعمت پور^۳

چکیده

دیپلماسی عمومی از آن جهت که تلاش دارد مردم را اقناع کند تا به نحو خاصی فکر کنند، شبیه تبلیغات سیاسی است، اما از طرف دیگر چون دیپلماسی عمومی به حرف‌هایی که مردم برای گفتن دارند نیز گوش فرا می‌دهد، اساساً با تبلیغات سیاسی متفاوت است در این مقاله تلاش می‌شود ضمن بررسی مبانی، کارکرد و ابعاد دیپلماسی عمومی به این سوال اصلی پاسخ داده شود که آیا مبانی دیپلماسی عمومی امریکا با به کارگیری جنگ نرم قابل جمع است و قدرت نرم چه تعاملی با این شکل از دیپلماسی دارد؟ بر این مبنا فرض پژوهش بر این اساس است: تفاوت میان دیپلماسی عمومی و جنگ نرم در الگوی ارتباط نهفته است، از این رو قدرت نرم در یک تعامل هم افزا، بسترساز اجرای دیپلماسی عمومی محسوب می‌شود. هدف اصلی در این مقاله تاکید بر وجه قدرت نرم دیپلماسی عمومی است در این راستا مبانی دیپلماسی عمومی با به کارگیری جنگ نرم قابل جمع نیست افزون بر این، دیپلماسی عمومی در سه بعد قابل تعریف است که محیط توان‌بخشی را برای سیاست‌های خارجی حکومت‌ها فراهم می‌کند دیپلماسی

^۱ - استاد یار و عضو هیأت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا jafarinezhad@iaush.ac.ir

^۲ - کارشناس ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا afsane.khosravi88@yahoo.com

^۳ - دانشجوی دکتری علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا mnp_ma@yahoo.com

عمومی مخالف جنگ نرم است چرا که جنگ نرم در فضای واقع‌گرا فکر می‌کند و درصدد است با استفاده از تبلیغات و عملیات روانی بر مخاطبان به نحو ناخودآگاه اثر بگذارد.

واژگان کلیدی: دیپلماسی عمومی، جنگ نرم، افکار عمومی، قدرت نرم

مقدمه

دیپلماسی عمومی پیوند اجتناب‌ناپذیری با قدرت نرم دارد. بر این اساس می‌توان گفت دیپلماسی عمومی یا مردمی، آن بخش از دیپلماسی است که فراتر از سطح مناسبات دولت با دولت می‌باشد، که در کل می‌توان هدف از آن را استقرار و استمرار روابط طولانی مدت، فرهنگ، ارزش‌ها و سیاست‌های نظام مورد نظر به جوامع دیگر دانست. دیپلماسی عمومی وجه آرمان‌گرایی به کار بردن قدرت نرم در محیط بین‌المللی است چرا که باید ناخودآگاهانه شهروندان را جذب کند اما نمی‌تواند با دست‌کاری و ایجاد محیط امنیتی، آن‌ها را به سمت خود بکشاند بلکه باید رویه را از سمت نظامی و قدرت سخت به سمت فرهنگی و قدرت نرم سوق دهد. هدف اصلی در این مقاله تاکید بر وجه قدرت نرم دیپلماسی عمومی است در این راستا مبانی دیپلماسی عمومی با به کارگیری جنگ نرم قابل جمع نیست. اساس قدرت نرم بر ارزشها، فرهنگها و رفتار و مناسبات سیاسی با ملت‌ها و کشورها استوار است. هدف از کاربرد آن نیز ایجاد مشروعیت برای اهداف داخلی و بین‌المللی می‌باشد. دیپلماسی عمومی از ظرفیت‌ها و مولفه‌های قدرت نرم استفاده می‌کند تا اهداف خود را به پیش برد، که مهم‌ترین هدف آن تاثیر گذاری بر رفتار سایر دولت‌ها است.

مفهوم دیپلماسی عمومی

پژوهش‌ها نشان می‌دهند این عبارت برای نخستین بار در آمریکا در سال ۱۹۶۵ توسط ادmond گولین^۱ ریس مدرسه حقوق^۱ و دیپلماسی فلچر در دانشگاه تافتس^۲ همراه با تأسیس مرکز ادوارد

^۱ -Edmond Gullion

مورو برای دیپلماسی عمومی به کار گرفته شد. این مرکز در یکی از اولین بروشورهای خود دیپلماسی عمومی را تأثیرگذاری بر نگرش های عمومی برای شکل دهی و اجرای سیاست های خارجی و شامل ابعادی از روابط بین المللی می داند که فراتر از دیپلماسی سنتی است (1390: <http://pub.isu.ac.ir/Resarch>). از اینرو ملیسن^۳ معتقد است: دیپلماسی عمومی یک راهبرد ارتباطی ویژه و هدفمند برای ساخت یک تصویر مثبت از یک کشور نزد افکار عمومی خارجی است. مفهوم دیپلماسی عمومی، به شدت متوجه افکار عمومی و حتی متمرکز بر آن است امروز توجیه لزوم تأثیرگذاری بر افکار عمومی دیگر کشورها، از راه به کار گرفتن ابزارهای مختلف ارتباطی و رسانه ای میسر است (Melissen, 2005: 18).

پژوهشگران دیپلماسی عمومی را مفهومی نوین می دانند اما در جای جای تاریخ شاهد هستیم که کشورهای قدرتمند با اشاعه و ترویج ایدئولوژی، ارزش ها، هنجارهای خود در درصد صدور پیام و فرهنگ خود و کسب برتری در زمینه پیشبرد اهداف سیاست خارجی خود بوده اند (سرایبی، ۱۳۸۹: ۲۶).

ابعاد دیپلماسی عمومی

دیپلماسی عمومی دارای سه بعد است که هر سه حایز اهمیت و نیازمند هماهنگی نسبی با اطلاعات مستقیم حکومت و روابط فرهنگی بلند مدت هستند. نخستین و مهم ترین بعد ارتباطات روزانه که شامل محتوی تصمیمات مربوط به سیاست خارجی و داخلی است (نای، ۲۰۰۴: ۳۴). می توان گفت مدیریت اخبار همان مدیریت ارتباطات در زمینه موضوعات روز است (نیک آئین، ۱۳۸۸: ۳۸۲).

دومین بعد دیپلماسی عمومی ارتباطات استراتژیک است. که در آن مجموعه ای از موضوعات معمولی بسط می یابد که به مبارزات سیاسی یا تبلیغاتی شباهت بسیار دارد. در این مبارزات، رویداد ها و ارتباطات نمادین به منظور مشخص کردن موضوعات اساسی یا پیشبرد سیاست

^۱ -Fletcher School of Law and Diplomcy

^۲ -Tufts

^۳ -Melissen

دولت بر نامه ریزی می شود (سلیمانی پورلک، ۱۳۹۰: ۲۹). سومین بعد آن گسترش روابط دامنه دار با افراد کلیدی می باشد طی سالیان طولانی از طریق اعطای بورسیه تبادلات فرهنگی و دانشگاهی، آموزش برگزار می‌کنند و کنفرانس‌ها و دسترسی به کانال‌های ارتباطی فراهم می‌شود. (سلیمانی پورلک، ۱۳۹۰: ۲۹).

دیپلماسی عمومی آمریکا با تاکید بر جنگ نرم

دیپلماسی عمومی با جنگ نرم فرق دارد. آمریکا به دنبال یک بازی برد - برد با کمترین هزینه است بر این اساس اصلاحات و روند تدریجی توسعه‌ی سیاسی در ایران را متناقض نشان می‌دهد و سعی می‌کند در بازنمایی‌های رسانه‌ای مشکلات ایران را ساختاری تحلیل کند. از سوی دیگر بر تفرقه و شکاف‌های درونی حاکمیت تکیه می‌کند و نیروهای گریز از مرکز را در حال تقویت شدن و قدرت‌گیری تصور می‌کند (عسگری، ۱۳۹۰: ۶).

در مجموع اهداف کلی دیپلماسی عمومی آمریکا را می‌توان عوامل زیر برشمرد؛

الف: معرفی ارزش‌ها و اعتقادات آمریکایی: معرفی فرصت‌های احتمالی در نتیجه برقراری مردم‌سالاری و بازارهای آزاد ج: حمایت از آموزش جوانان (آشنا، ۱۳۸۷: ۱۹۲).

رسانه‌های آمریکا در تعامل با دیپلماسی عمومی در جنبه‌های مختلفی چون جنگ روانی، دیپلماسی رسانه‌ای، دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی سایبری فعال است، آنها با دفاع از سیاست خارجی و با ارزش‌گذاری و ارزش‌سازی، القا پیام و برجسته‌سازی، نسبت به مشروعیت بخشی به سیاست‌های حکومتی و رساندن پیام‌های دست‌اندرکاران دیپلماسی کشورها به افکار عمومی جهانی، نقش توجیه‌گر افکار عمومی را در عرصه سیاست خارجی ایفا می‌نمایند. (خرازی آذر، ۱۳۸۹: ۱۹).

یکی از ابزارهای جنگ نرم استفاده از رسانه است که دشمن با استفاده از رسانه در پی ایجاد جنگ رسانه‌ای و یک جنگ روانی می‌باشد، (ضیایی پرور، ۱۳۸۳: ۱۲). در این راستا جنگ روانی استفاده دقیق و طراحی شده از تبلیغات و دیگر اعمالی است که منظور اصلی آن تاثیر گذاری بر عقاید، احساسات، تمایلات و رفتار دشمن است. به نحوی که پشتیبانی برای برآوردن مقاصد و اهداف می‌باشد براین اساس جنگ روانی یک جنگ ارتباطی است که در آن دو طرف شرکت دارند و یک طرف به تنها و یا هر دو طرف سهمی دارند تا با تاثیر گذاری برفکار،

عواطف و تمایلات طرف دیگر او را وادار به انجام رفتاری مطابق خواست خود نماید، (رنجبران، ۱۳۸۹: ۲۰۵). هدف آمریکا از بهره گیری دیپلماسی عمومی در جنگ نرم، ایجاد جو بی اعتمادی به رهبران، کاریکاتوریزه کردن، تفرقه افکنی، انشعاب می باشد (هادیان، احدی، ۱۳۸۸: ۹۶). این در حالی است که اساسا دیپلماسی عمومی مخالف جنگ نرم است، جنگ نرم با فریب کاری، دروغ و تحریف واقعیت به صورت عمدی سروکار دارد. جنگ نرم درصدد است با استفاده از تبلیغات و عملیات روانی بر مخاطبان به نحو ناخودآگاه اثر بگذارد. با این توجیه می توان گفت اساسا دیپلماسی عمومی حتی با تبلیغات نیز متفاوت است.

تعامل هم افزایی قدرت نرم و دیپلماسی عمومی

الف. قدرت نرم بستر دیپلماسی عمومی

در حقیقت عصر اطلاعات به سمتی می رود که دیپلماسی سنتی بر پایه واقع گرایی سیاسی باتکیه بر قدرت سخت جای خود را به دیپلماسی نوین و (دیپلماسی عمومی) بدهد که در آن به قدرت نرم برتری داده شده است (فرهادی، ۱۳۸۷: ۱۲۵). برای نخستین بار حمید مولانا^۱ در کتاب خود به نام «اطلاعات و ارتباطات جهانی مرزهای نو در روابط بین الملل» در سال ۱۹۸۶ به تبیین واژه قدرت نرم پرداخت. او قدرت را به دو بخش تقسیم کرد؛ قدرت ناملموس (نرم) که منبع آن دین، ارزش ها، باورها و ایدئولوژی ها و دانش هستند و قدرت ملموس (سخت) که در مواردی مانند منابع طبیعی، جمعیت، ثروت، ابزارهای نظامی ریشه دارند (نای، ۱۳۸۶: ۱۰۸).

نای در سال ۲۰۰۴^۲ در اثر خود به عنوان قدرت نرم، ابزار موفقیت در سیاست جهانی بر ظرفیت دولت ها برای اعمال نفوذ بر دیگران برای آن که مطابق با آنچه او می خواهند رفتار کنند تاکید کرد (Nye, 2004). اساس قدرت نرم بر ارزش ها، فرهنگ ها و رفتار و مناسبات

---

^۱ پروفیسور مولانا، سید حمید، (۱۳۱۵) از بنیان گذاران رشته ارتباطات و روابط بین الملل و موسس رشته ارتباطات بین الملل در دانشگاه واشنگتن است

سیاسی با ملت‌ها و کشورها استوار است. هدف از کاربرد آن نیز ایجاد مشروعیت برای اهداف داخلی و بین‌المللی می‌باشد (گلشن پژوه، ۱۳۸۷: ۲۲).

نای می‌نویسد: قدرت نرم و سخت به یکدیگر مرتبط هستند چرا که هر دوی آن‌ها دو جنبه توانایی به دست آوردن اهداف به وسیله تاثیرگذاری بر رفتار دیگران می‌باشند. چه تمایز بین آن‌ها هم در ماهیت رفتار و هم در ملموس بودن منابع می‌باشد (Bohorquez, 2005). دیپلماسی عمومی بر قدرت نرم متکی است. قدرت نرم، همان‌گونه که اشاره شد، بر پایه تشویق نیست. قدرت نرم به اقناع و جذابیت وابسته است نه اغوا. بنابراین اگر از دیپلماسی عمومی به درستی استفاده شود، در واقع از همان قدرت نرمی استفاده شده است که می‌توانیم بگوییم حتی پیامبران بر آن تکیه می‌کردند.

ب- دیپلماسی عمومی بر قدرت نرم تاکید دارد.

قدرت نرم وجهی فرهنگی دارد که در آن شهروندان و افکار عمومی اهمیت دارند. در حالی که جنگ نرم موازنه دیپلماسی عمومی را بر هم می‌زند. دیپلماسی عمومی پیوند گریز ناپذیری با قدرت نرم دارد. قدرت نرم طبعاً پر مراجعه‌ترین اصطلاح در گنجینه واژگان و اصطلاحات دیپلماسی عمومی است (اسنو، ۱۳۹۰: ۲۱). دیپلماسی عمومی جز تاکتیک‌های قدرت نرم در رفتار سیاسی و راهبردی محسوب می‌شود. (نای، ۱۳۸۷: ۴۳). این گونه تغییرات معمولاً از زیر ساخت‌ها و شبکه‌ها تولید و توزیع اندیشه‌ها و هنجارها، خصوصاً حوزه‌های آموزشی، فرهنگی و رسانه‌ای آغاز می‌شود (Nye, 2003). تردیدی نیست که سازوکارهای این فناوری همچون ماهواره‌ها و پرتو امواج نامرئی شبکه‌های الکترونیکی جهانی، تار و پودهای قدرت تمدن‌های آینده را تشکیل خواهند داد (Nye, 1988). از اینرو تعامل قدرت نرم و دیپلماسی عمومی به درستی درک می‌شود که قدرت نرم زمینه رشد و اعمال این شکل را فراهم می‌کند و اقناع و جلب افکار عمومی مسیر را برای اجرای سیاست خارجی در کشور هدف فراهم می‌کند.

نتیجه گیری

آنچه آمریکا دنبال می‌کند، نوعی جنگ نرم و تبلیغات منفی در قالب دیپلماسی عمومی است در حالی که در عصر اطلاعات، تاکید بیش از اندازه بر جنگ نرم، موازنه‌ی دیپلماسی عمومی را بهم می‌زند. به عبارتی نمی‌توان ارزش‌های دیگران را سراسر رد نمود و انتظار پذیرش ارزش‌های خود را از آنها داشت. بنابراین فهم هدف مخاطب و کشف ارزش‌های مشترک حایز اهمیت است. تفاوت بین تبلیغات و دیپلماسی عمومی در الگوی ارتباط نهفته است و مبانی دیپلماسی عمومی با به کارگیری جنگ نرم قابل جمع نیست. اساس قدرت نرم بر ارزش‌ها، فرهنگ‌ها و رفتار و مناسبات سیاسی با ملت‌ها و کشورها استوار است. جنگ نرم با فریب‌کاری، دروغ و تحریف واقعیت به صورت عمدی سروکار دارد. از این رو برای دفاع در برابر جنگ روانی باید از سلاحی همچون سلاح خودشان بهره جست. در حالی که دیپلماسی عمومی باید مبتنی بر اخلاق و اعتماد باشد.

منابع

- اسنوا، نانسی، فیلیپ ام. تیلور (۱۳۹۰)، «کتاب مرجع دیپلماسی عمومی»، ترجمه روح اله آرانی، تهران، نشر دانشگاه امام صادق.
- خرازی آذر، رها، (۱۳۸۵)، «دیپلماسی رسانه‌ای»، پژوهشنامه رسانه، فرهنگ و سیاست، تهران مرکز تحقیقات استراتژیک.
- رنجبران، داوود، (۱۳۸۹)، «جنگ نرم»، تهران، ساحل اندیشه سات.
- سلیمانی پورلک، فاطمه، (۱۳۹۰)، «قدرت نرم در استراتژی خاورمیانه»، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- گلشن پژوه، محمد رضا (۱۳۸۷)، «جمهوری اسلامی و قدرت نرم»، تهران: انتشارات معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی.
- ملیسن، ژان، (۱۳۸۸)، «دیپلماسی عمومی نوین از تئوری تا عمل»، ترجمه رضا کلهر، سید محسن روحانی، تهران، دانشگاه امام صادق.

نای، جوزف، (۱۳۸۷)، «قدرت در عصر اطلاعات از واقع گرایی تا جهانی شدن»، ترجمه سعید میرترابی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

نای، جوزف، فیلیپدی، زلکیو، دیوید کینگ (۱۳۸۹)، «فرسایش قدرت نرم»، با مقدمه دکتر اصغر افتخاری، ترجمه سعید میرترابی، تهران، دانشگاه امام صادق.

هوکینگ، بریان، (۱۳۸۸)، «بازاندیشی در دیپلماسی عمومی نوین»، ترجمه رضا کلهر، سعید محسن روحانی، تهران، دانشگاه امام صادق.

آشنا، حسام الدین، (۱۳۸۷)، «دیپلماسی عمومی و سیاست خارجی»، نشریه دانش سیاسی، شمار ۵.

آشنا، حسام الدین، (۱۳۸۳)، «فرهنگ ارتباطات سیاست خارجی»، ارائه مدلی برای دیپلماسی عمومی، فصلنامه صادق، شماره بیست و یکم.

خرازی آذر، ره‌ا، (۱۳۸۹)، «دیپلماسی رسانه ای»، تهران، مرکز گروه پژوهش های فکری و اجتماعی.

طاهری، محمدمهدی، (۱۳۹۰)، «دیپلماسی عمومی و جایگاه آن در دیپلماسی جمهوری اسلامی»، نقد سیاست خارجی، در سایت تازه های موعظه.

سرابی لطفی، امیرعباس، (۱۳۸۹)، «تاملی نظری در مفهوم دیپلماسی عمومی»، مجموعه مقالات حسن قشقاوی تهران، اداره کل اطلاعات و مطبوعات.

موسوی، سیدمحمدعلی جواد اصغری راد، (۱۳۸۸)، «پخش فارسی صدای آمریکا»، توفیق یا شکست رسانه تلویزیون در دیپلماسی عمومی، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، شماره ۷، پاییز ۵.

نای، جوزف، (۱۳۸۶)، «منابع قدرت نرم»، ترجمه ناصر بلیغ، فصلنامه مطالعات بسیج، سال دهم، شماره ۳۶.

هادیان، ناصر، افسانه احدی، (۱۳۸۸)، «جایگاه مفهومی دیپلماسی عمومی»، فصلنامه روابط خارجی، سال اول پاییز شماره ۳.

Bohorquez. Tysha (2005). "Reviews Joseph Ny e .Book on the Importance of Soft Power foreign Affairs".

Leonard· Mark. (2002). "Public diplomacy". London: Foreign Policy Centre

Melissen· Jan(2005). "The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations" ,New york palgrave Mac Millan

Nye· Joseph S (2004) "Soft Power: The Means to Success in World Politics". New York: Public Affair·Press

تعامل هم افزای قدرت نرم با... / ۸۱

- (2004). "Soft power and American Foreign policy" political science Quarterly.
- (2003). "Propaganda Isn't the Way: Soft power". The International herald Tribune January 10
- Keohane, Robert and Nye, Joseph (1998) "Power and Interdependence in the Information Age" Foreign Affairs
- [http://pubisu.ac.ir/Research Quarterly/Research-auratrely-2109](http://pubisu.ac.ir/Research%20Quarterly/Research-auratrely-2109)

Archive of SID